

Averea Domniței Ana, moștenită de la Mihai Voievod Viteazul,
într-o scrisoare către împăratul Ferdinand III

Col. dr. Constantin MOȘINCAT

Mihai Viteazul la Praga, foto tip Gutenberg, Josef Göbl., *Vatra*, p.389

Despre prezumtiva moștenire aflăm din scrisoarea trimisă la 1627 de văduva lui Nicolae – Vodă Pătrașcu, în numele său și al copiilor, prin care roagă pe Împăratul Austriei să ordone Palatinului Ungariei ca să nu mai amâne, sub tot felul de pretexte, procesul privitor la averile dăruite răposatului ei soț. Conform legislației de atunci a Transilvaniei, „donățiile regale” se întorceau la fisc dacă se stingea „familia aceluia care primea donația”, deoarece regele nu putea păstra pentru sine acele averi odată donate, dar avea dreptul să le doneze unui alt „credincios al său”, stipula legea. Într-o

asemenea situație se afla castelul Laszkár, cu întregul domeniu după ce Andrei Szászy murise fără a avea urmași. Când procurorul general a intervenit pentru a-l introduce pe Nicolae Vodă Pătrașcu în posesia castelului, au sărit cu pretenții și protestări vecinii unguri și rude colaterale. Astfel punerea în posesie a întârziat, ba mai mult a generat un proces la judecătoria care dezbată averile nobiliare din Transilvania. Procesul a fost mereu amânat în vremea vieții lui Pătrașcu Nicolae –Vodă, dar în final a ajuns la termenul „octaval”, deoarece domnița Ana și copii nu aveau altă sursă de trai.

Actele aceluia proces au ajuns în posesia deputatului bihorean Alexandru Roman, membru al Academiei Române, depuse de acesta în arhive acelei instituții. Din acestea rezultă modul în care se înfăptuia „justiția ungară”, pentru că până și poruncile împărătești au fost zadarnice, timp de aproape 40 de ani procesul a fost tot amânat! Mereu alte și alte familii nobiliare maghiare au uzurpat continuu dreptul moștenitorilor voievodului român de posesie. Erau mai ales familiile Nyari, Eszterhazy, Majtenyi, Hedervary, Keglevith, Bánffy, Erdeodi, Pálffy, Rheváy și Szágyeny, toate bogate și care au luat parte la a ceastă pricină.

Despre prigoana împotriva românilor și acțiunile de deznaționalizare și maghiarizare forțată s-au făcut interpelări inclusiv în Parlamentul ungar, în perioada dualismului (1867-1918), dar multe au rămas fără răspuns. Ba mai mult, unele măsuri au fost chiar ostentive, ca aceea a decorării Regelui Carol I, în aceeași ceremonie cu cel ce condamnase pe români în Procesul Memorandiștilor. Cunoscute erau măsurile luate la sesizarea „Turnului de veghe” (cenzura presei nemaghiare, a celi românești din Ardeal) și închiderea revistelor *Tribuna* și *Foaia poporului*, întemnițarea la Vacz și Debrețin a fruntașilor români. Iar redactorii care au publicat textul *Memorandum-ului* la Viena au fost judecați, dintre care Pr. dr. Vasile Lucaciu și Septimiu Albini au primit citațiile chiar în temniță. Ion Rusu Șirianu a fost escortat din temnița din Seghedin la Cluj pentru judecată, deoarece era acuzat pentru articolul apărut în *Foaia Poporului* (redactor pr. Ioan Moța, de la Orăștie), pedepsit cu 6 luni temniță și 500 florini amendă.

Pe speța din dosarul Domniței Ana, până chiar și Împăratul Leopold I a fost nevoit să dea la 1 Iulie 1671, o poruncă strașnică, pentru ca să se sfârșească odată procesul, pe care Elinca îl urma cu îndărătnicie și

aproape cincizeci (50) de ani după moartea tatălui său. Radu-Vodă Șerban, bunicul despre mamă, murise și el (1620 la Viena)¹. Într-un document fără de dată, poate de la 1635, se zice: (cf. Hurm. Vol. IV, pag. 622) „Michail, fiul lui Nicolae Petrașcu, expune: Bunicei sale Elena, soției lui Radu-Voivod, după moartea acestuia, la anul 1620, i s-au dăruit patru mii de florinii ca să-și plătească datoriile. Avea ca dovadă decretul împărtesc. „Nepotul cere după vre-o 15 ani să i se numere banii dăruți bunicii sale. N-a pus însă nici acum mâna pe ei”.

Tot într-un document fără de dată, poate tot de la 1635, se constată, că Ana Domnița s-a împrumutat de la mai mulți cetățeni din Tirnavia pentru care „a dat zăloage”, pe care creditorii nu voiesc să i le înapoieze după ce și-a achitat datoriile. Împăratul deși a dat porunci aspre de restaurarea dreptății ele au rămas zadarnice. Prin urmare Domnița Ana cerea alte porunci, care rămân și ele zadarnice. În timpul acesta soarta Doamnei Ana se întoarce spre bine. Murind Regele Gustav Adolf la 1632, Imperialii se fac cu încetul stăpâni ai situației. Astfel George Rákoczy I, urmașul lui Gavriil Bethlen, se pune bine cu Împăratul. În același timp se ridică în scaunul Munteniei Matei-Vodă Basarab, unchiul Domniței Ana, care trăia în bune relații cu vecinii din Ardeal. În urma acestei protestări, punerea în posesiune se amână și se deschide un proces în fața așa numitei judecătorii *octavale*, forul competent în ceea ce privește averile nobilitare.

Cât a trăit însă Nicolae-Vodă Petrașcu, procesul a fost mereu amânat. Matei-Vodă intră și el în legătură cu Curtea din Viena. Deoarece Franța își dădea multă silință să producă un conflict între Turci și Împărat, Curtea din Viena ținea mult la bunele dispozițiuni ale Domnului din Muntenia, mai ales după ce acesta învinge pe Vasile-Vodă Lupul, Domnul Moldovei, care după toate semnele era un agent provocator al Franței. Matei-Vodă în tot cazul și-a câștigat în timpul de la 1635 până la 1639 mari merite față cu împărat. Aceasta însă nu-i făcea pe nobilii unguri din Ardeal mai bine-voitori față cu nepotul lui Matei-Vodă.

Văduva rămasă de Nicolae Pătrașcu, odinioară Voivod al Munteniei, reprezenta, după moartea atât a tatălui său Radu, cât și a soțului său Nicolae, foști amândoi Voivozi ai Munteniei, care pentru fidelitatea lor către Augusta Casă de Austria (Rudolf III, 1619-1637) au pierdut nu numai țările, ci totodată și toate averile lor, iar Domnița Ana a trăit dimpreună cu copiii ei departe de patrie, sub bine-voitoarea protecție și din oarecare proviziune a Majestății Sale Împăratul. „Pentru care grație a Majestății Sale, exprimă cele mai umilite mulțumiri”, se menționa în documentul Domniței vahahe.

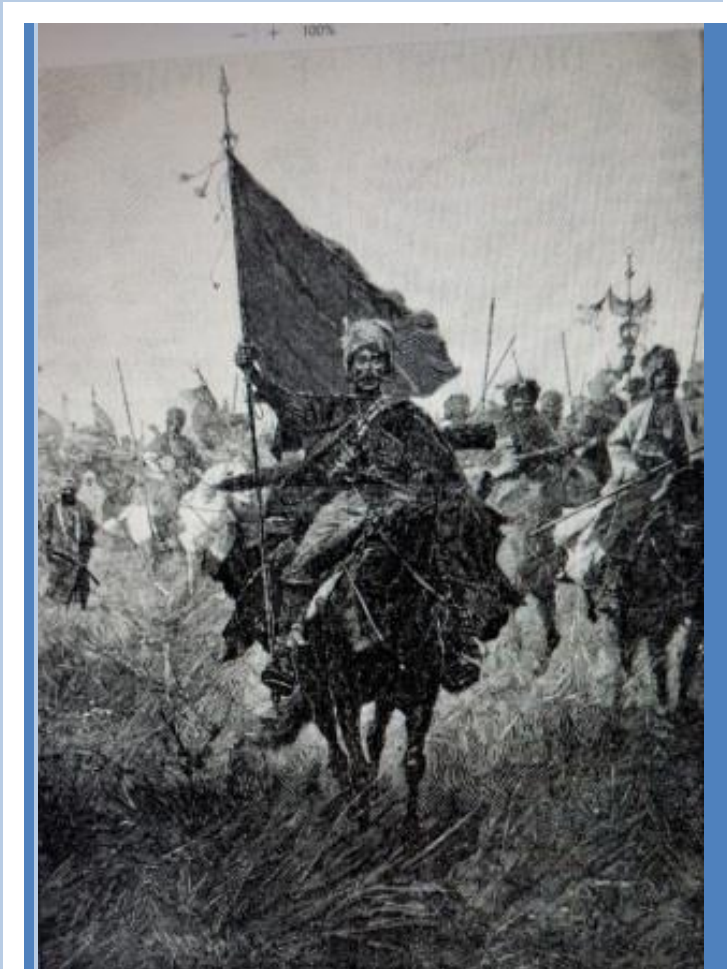
Voind să se ducă să-și viziteze rudele și să-și ia averile, se roagă de autoritățile ardelene, înainte de toate, să i se dea o *carte de liberă* trecere în Muntenia. Apoi după ce din pensiunea regală, de 50 florini pe lună, numai cu greutate s-a putut susține, a fost nevoită să contracteze împrumuturi până la 4.000 florini fapt pentru care se mai roagă deci, ca Majestatea Sa să se îndure a o ajuta cu o sumă oarecare de bani, din care să-și poată mulțumi creditorii și acoperi cheltuelile de călătorie. Se mai roagă afară de aceasta, ca

¹ Ca un omagiu adus luptătorului pentru cauza creștinătății, împăratul Ferdinand al II-lea a hotărât înmormântarea lui Șerba Vodă în Catedrala Sf. Ștefan din Viena, privilegiu rezervat familiei imperiale. Dar urmașii nu l-au uitat și mormântul nu i-a fost acoperit de pulberea anonimului. Fiica sa Ancuța, căsătorită cu Nicolae Pătrașcu, fiul lui Mihai Viteazul, a adus mai târziu (în 1640) în pământul țării rămășițele tatălui și pe cele ale soțului ei. Osemintele lui Radu Șerban și ale lui Nicolae Pătrașcu au fost așezate într-un mormânt comun la Mănăstirea Comana, inscripția de pe mormântul lor amintind că „au luptat amândoi tare și vărtos pentru lege și pentru moșie cu păgânii turci și tătari”. În 1640 Anca și sora sa, Elina, vor aduce rămășițele domnești în țară și le vor îngropa la Comana, iar lespedeza gropii comune de la Comana este pusă ulterior. Despre locul de veci aflăm din relatarea făcută în urma unei călătorii, între 1653 – 1658, făcută de către Paul de Alep care însoțește, ca secretar, pe Macarie de Antiohia în călătoria acestuia în Tara Românească și Rusia. El lasă în relatarea asupra calătoriei sale câteva informații privitoare la lăcașul mănăstiresc de la Comna: „[...] e o clădire mare închisă cu ziduri de piatră. În cele patru colțuri sunt patru turnuri [...] cu galerii arcate de jur împrejur pentru înfrumusețarea aspectului [...] clopotnița este deasupra ușii. Ceea ce-mi placea mai mult erau straturile de iarba verde ce se-ntindeau în curtea mănăstirii cu izvoare de apă limpede curată, și chiliile călugărilor așezate de jur împrejur [...] Ei zic că, dacă împăratul ar veni să le poarte război cu toată armata sa, n-ar fi în stare să-i înfrângă, lucru ce pare adevărat, căci are poziție bine întărită [...] e situată ca o insulă fiind înconjurată de lacuri, blăți și mocirle de nepătruns, nici nu poate fi vorba de un drum care să ducă aici; noi am trecut în corăbii [...]”

cei 50 florini pe lună, care au fost rânduți pentru susținerea ei, să treacă la fiul ei Mihai Pătrașcu dimpreună cu locuința ei concesă, până la întoarcerea ei, deoarece el **nu are după Dumnezeu pe nimeni ca ocrotitor afară de Majestatea Sa**, sub a cărei tutelă bine-voitoare îl lasă pe timpul călătoriei. Se roagă de asemenea să i se dea Senatului din Tîrnavia ordin ca, fie în prezența, fie în absența ei, să facă fără de amânare dreptate în toate căușele ei” .

În același timp Matei-Vodă² trimite la Curtea din Viena pe un oarecare Marcu Vladcovici, care stăruie ca împăratul să împlinească cererile Anei Domniței. În darea de seamă despre solia acestui Vladcovici se zice: „Voind văduva rămasă de Pe(ă)trașcu, să-și viziteze patria și rudele, se roagă ca Majestatea Sa să-i dea voie de a se întoarce în patrie dimpreună cu fiică sa Elena, iar pentru bine-voitoarea protecțiune dată ei și copiilor ei exprimă, ca cea mai apropiată rudă, Majestății Sale cele mai mari mulțumiri. Iar pe fiul văduvei, Mihail Petrașcu, îl recomandă Majestății Sale cu toată umilința, lucru, despre care nu zice nimic în scrisoare, nici despre altele, însărcinându-l pe el să facă reprezentare cu grai viu. Pentru că scrisoarea ar fi putut să cadă în mâinile oamenilor răuvoitori, Domnița valahă rugă deci pe Majestatea Sa, să-l aibă grațios în vedere. Căci numitul Voivod ne având copii, nu are pe nimeni rudă mai apropiată decât dânsul, care îi ține loc de fiu și de succesor, lăsându-l drept dovadă de fidelitate la curtea Majestății Sale, în serviciul și sub ocrotirea M. S. Iar pe acesta nu numai Voivodul el singur, ci toată țara îl dorește urmaș, ca pe fiul patriei (tanquam filium Patriae)”.

Față de această împrejurare Împăratul încuviință toate cererile și exprima mulțumire față de hotărârea lui Matei Vodă și a muntenilor de cesiunea făcută, dar pe care o dorea cu ardoare să rămână secret. La 1643 printr-o altă cererea lui Matei-Vodă, prin trimisul său Grigore Rațiu, se zicea că era de mare importanță ca Pătrașcu Vodă să intre din vreme în țară, ca „poporulși boierimea să se deprindă cu el și să-l iubească pentru a ocupa scaunul domnesc” . Acest lucru nu era posibil căci și Vasile Lupu și Gheorghe Rákóczy așteptau momentul decesului lui Matei-Vodă, iar din cauza războiului de 30 de ani cu francezii voiau să aibă „pace cu turcii”.

La 1644 Matei Vodă, din ordin împărătesc austriac (Ferdinand al IV-lea 1637-1657), pornește cu oastea ca să „desfacă pe români – probabil că era vorba despre românii din Ardeal – de Rákóczy (Valachos illos á partibus Rakoezianis avocare intenderet) neținându-se seama de origine română a aceluia care stăpânea Ardealul, sau poate să fi fost vorba de o alianță cu românii din Moravia și ceata lor de peste 6.000 oșteni. Numai că tebuie notat că acolo oaste a fost strivită, iar bună parte din români din Moravia au emigrat în Suedia, iar nobilimea ungurească a căpătat discreție.

Cu toate că la 1652 Matei-Vodă pleca din Leitania sub ocrotirea Împăratului Ferdinand al IV-lea, cu drepturi asupra proprietăților din Comitatul Nyitra, iar la 1651 i se zicea „Magnificus Mihael Voivoda, haereditarius Valachiae Transalpinae” și un an mai târziu „Valachiae Transalpinae Dominus”, acesta insista ca moștenitorul lui să revină în țara natală, dar tranzitarea era posibilă să urmeze numai ruta

² Matei Basarab (1632 - 1654), Serban Cantacuzino (1676 - 1688) și Constantin Brâncoveanu (1688 – 1714)

Poloniei, pentru că prin Ardeal era interzis, pentru că, ungurii cooperau cu francezii prin Rakoczy II, fapt vizat de Curtea de la Viena, ca acesta, să fie răsturnat de la putere cu sprijin turcesc. În acele împrejurări Vasile Lupu, dă în căsătorie pe fiica sa lui Timuș, șeful cazacilor, iar Rakoczy se înțelege cu polonii și îl ridică pe scaunul Moldovei pe Gheorghică Ștefan, bătut inițial de Vodă Lupul, care voia să-l pedesească și pe Mihai Pătrașcu pentru sprijinul dat, dar în final a pierdut campania.

Gheorghe Rakoczy (principe al transilvaniei între 1648-1660) își schimbă politica față de Curtea de la Viena în sensul că principele transilvan n-a avut nici o învoială cu cazacii și că Mihai Vodă Pătrașcu a „plecat să-și vadă țara și rudele, ieșind din serviciul împărațesc”, după relatarea povestită de Ion Slavici, iar pe drum s-a îmbolnăvit de ciumă. În scaunul Munteniei a fost instalat Constanti-Vodă Șerban, fratele Anei Domnița Mihai-Vodă Pătrașcu, nepotul lui Mihai Viteazul, a fost cel din urmă Basarab născut din căsătorie legitimă!

-va urma -